

foto's Geert van Duinhoven

Tijdelijke natuur moet tijdelijk blijven

Ministerie onderzoekt mogelijkheden voor 'onthefing vooraf'

— Geert van Duinhoven

Soms komen er op braakliggende terreinen interessante en zelf zeldzame soorten voor. Prima voor de natuur, maar vervelend voor de eigenaar en de overheid die op het braak terrein iets anders hadden gepland. Mag dat beoogde project dan niet meer doorgaan omdat die zandhagedis even profiteert van het kale bouwzand? Bureau Stroming, het Innovatienetwerk en het ministerie van LNV gaan onderzoeken of er juridische mogelijkheden zijn die in het belang zijn van natuur én projectontwikkelaar.

Het is niet de gewoonte van natuurbeheerders, maar laten we het even proberen. Stel jezelf eens voor dat je projectontwikkelaar bent en je hebt het voor elkaar gekregen om een leuke nieuwbouwwijk te gaan maken ergens in een plattelandsgemeente. Je hebt alles voor elkaar,

alle vergunningen zijn binnen, de woningen zijn al zelfs bijna allemaal verkocht terwijl de locatie nog maar net bouwrijp is gemaakt. De riolering ligt er inmiddels en de bouw kan beginnen. Maar dan komt het bericht dat de zeldzame zandhagedis is gesignaleerd op de bouwvlakte. Een beschermde soort en dus starten natuurbeschermers een procedure om de bouw van de woningen alsnog tegen te gaan. Dat is voor de projectontwikkelaar ronduit verschrikkelijk. Van de andere kant, en nu zijn we weer even de beheerder, de natuurliefhebber, is het natuurlijk fantastisch. Zomaar uit het niets opeens een zandhagedis terug! Mooier kan het niet. Natuurlijk moeten we die beschermen en de projectontwikkelaar moet maar samen met de gemeente een nieuwe locatie vinden.

Risico op extra procedures

Kortom, een groot dilemma. Maar wel een reeel dilemma. Op deze manier liggen verspreid over Nederland vele duizenden hectares - het Innovatienetwerk schat op basis van CBS-cijfers dat het jaarlijks om bijna 40.000 hectare

gaat - die zijn aangekocht voor woningbouw, wegen, bedrijventerreinen, ontgrondingen etcetera. Van al deze gebieden is de bestemming vastgelegd in streek- en/of bestemmingsplannen en deze toekomstige bestemming is zeker niet die van natuurgebied. In afwachting van de definitieve inrichting liggen deze gebieden er vaak jarenlang desolaat en verlaten bij. In die tussentijd doet zich vaak een spectaculaire ontwikkeling van flora en fauna voor.

In de praktijk blijkt dat grondeigenaren, bouwers en projectontwikkelaars helemaal geen trek hebben in dit soort tijdelijke natuur, uit angst voor een eventuele bestemmingswisseling of een grote vertraging van de bouw. Want op het moment dat de nieuw ontstane natuur plaats moeten maken voor de geplande woningen of bedrijven, kan de initiatiefnemer in aanraking komen met de Flora- en faunawet, die stelt dat die beschermde soorten niet verstoord mogen worden. Het risico om bij aanvang van bouw, ontgroning of bedrijfsuitbreiding geconfronteerd te worden met extra procedures, voorschriften en vertragingen leidt er in de praktijk toe dat ondernemers het zekere voor het onzekere nemen en de vestiging van beschermde planten en dieren op hun terreinen koste wat het kost proberen te voorkomen. Dat doen ze door intensief te maaien, regelmatig te ploegen, schermen te plaatsen of in een enkel geval zelfs de gifspuit te hanteren.

Stepping stone

Het ministerie van LNV heeft deze natuur inmiddels gedefinieerd in de concept-beleidslijn 'Tijdelijke Natuur'. Het gaat bij tijdelijke natuur om gebieden die formeel en definitief zijn 'opgegeven' voor de natuur, maar waarin zich tijdelijk nog wel dieren en planten kunnen vestigen. Het kan dan onder andere gaan om braakliggende landbouwgebieden, opgespoten haventerreinen, toekomstige industriegebieden of woningbouwlocaties. In de periode tussen het vaststellen van het bestemmingsplan en het realiseren van de eindbestemming liggen dergelijke gebieden vaak jarenlang braak. Wanneer ze in de tussentijd ter beschikking van de natuur worden gesteld, is sprake van tijdelijke natuur.

De vraag is natuurlijk of je dit wel 'echte' natuur moet noemen. Is het wel van belang voor bijvoorbeeld de Ecologische hoofdstructuur of de Natura 2000-afspraken? Het ministerie vindt van wel. Want soorten kunnen er zich, ook al is het tijdelijk, vestigen, reproduceren, voedsel

zoeken, rusten, overnachten of overwinteren. En de terreinen kunnen als tijdelijke 'stepping stone' fungeren zodat andere tijdelijke, maar ook permanente natuurgebieden beter bereikt kunnen worden. Bureau Strooming heeft in 2006 onderzocht welke beschermde soorten er mogelijk zullen verschijnen in terreinen met tijdelijke natuur. Strooming keek vooral naar de strikt beschermde soorten, aangezien hier het strengste beschermingsregime geldt. Van de 67 soorten die in bijlage IV van de Habitatrictlijn zijn opgenomen, bestaat volgens Strooming voor 20 soorten een reële kans dat ze verschijnen in terreinen met tijdelijke natuur. Het gaat dan om soorten als de rugstreepdier, maar ook vleermuis en soorten als de noordse woelmuis, zandhagedis, vroedmeesterpad, poelkikker, drijvende waterweegbree en groenknolorchis zouden op regionale schaal van de tijdelijke natuur kunnen profiteren.

In het belang van de natuur

Er is dus wel degelijk wat voor te zeggen om de tijdelijke natuur te koesteren. Maar het probleem voor de projectontwikkelaars en de overheden is net zo goed duidelijk. Definiëren van het probleem is stap 1, het oplossen is stap 2. Het ministerie wil daarom samen met Bureau Strooming en het Innovatienetwerk in een paar pilotgebieden aan de slag om te kijken hoe dit dilemma is op te lossen. Een eerste aanzet tot een oplossing komt van het International Management Institute in Brussel en hoogleraar milieurecht in Utrecht Chris Backes. Zij adviseerden eerder al om te regelen dat grondeige-

naren of overheden van tevoren, dus voordat de tijdelijke natuur is 'gearriveerd', ontheffing kunnen aanvragen voor het te zijner tijd opruimen van de tijdelijke natuur. Daarin zou dan vastliggen dat de tijdelijke natuur op een bepaald tijdstip mag worden opgeruimd.

Omdat vooraf natuurlijk niet bekend is welke soorten zich zullen vestigen, zouden in deze ontheffing desnoods alle strikt beschermde soorten moeten worden opgenomen. Backes: "Een ontheffing wordt alleen verleend op bepaalde gronden. Zo'n grond kan bijvoorbeeld zijn een 'dwingende reden van groot openbaar belang' of 'het belang van natuurbescherming'. Als een tijdelijk natuurgebied na acht jaar moet worden opgeruimd voor bijvoorbeeld een uitbreiding van een bedrijventerrein, kun je je afvragen of er sprake is van een 'groot openbaar belang'. Ook is het op dat moment niet echt in het belang van de natuur. Maar als je de ontheffing vooraf aanvraagt, kun je zeker wel beargumenteren dat het in het belang is van de natuur. Zonder ontheffing zou die natuur er namelijk helemaal niet komen. Dan was de projectontwikkelaar of de overheid niet eens aan het project begonnen."

Twee pilots

Het ministerie van LNV ziet dergelijke tijdelijke ontheffingen wel zitten en bereidt momenteel de definitieve beleidslijn voor. Belangrijkste vraag is dus nu of het mogelijk is om een ontheffing te verlenen voor alle soorten die er mogelijk kunnen verschijnen op een gebied dat ontwikkeld gaat worden. Om dat uit

ADVERTENTIES

Silve Bureau voor Onderzoek
Advies en Informatievoorziening in
Bosbouw en Natuurbeheer

Innovatief Deskundig Meedenkend
Betrokken Inhoudelijk

Generaal Foulkesweg 39 • 6703 BL Wageningen • T: 0317 418962 • E: post@silve.nl • Website: www.silve.nl

**Symposium
"Maas in Beeld"**

Op woensdag 1 oktober 2008
De Oranjerie in Roermond

Resultaten van 20 jaar
ecologisch herstel langs de Maas
en
lessen voor beheer en inrichting

voor aanmelding en informatie zie:
www.maasinbeeld.nl

Maas in Beeld wordt mede mogelijk gemaakt door:

Landbouw, Natuur en
Voedselkwaliteit
Rijkswaterstaat
Museumkern
Rijkswaterstaat
Limburg
ARK
Streeklucht

Het ene gebied is het andere niet

Tijdelijke natuur kan ontstaan op verschillende typen terreinen, die elk hun eigen aantrekkingskracht hebben op dier- en plantensoorten.

Pas opgespoten of opgehoogde terreinen, zoals voor de tweede fase IJburg, Tweede Maasvlakte en nieuwbouw woonwijken vallen hieronder, maar ook tijdelijke gronddepots, voorbelastingen en gebieden waar net zand- of grindwinning heeft plaatsgevonden. Door ongelijk inklinken van de grond kunnen ondiepe plasjes en poelen ontstaan waarin zich regenwater verzamelt. Vooral pioniersoorten, zoals sterns en plevieren, die snel kunnen profiteren van de geboden kansen, zullen opduiken in deze terreinen.

Akkers worden na de laatste oogst kaal achtergelaten en vormen daarmee een uitstekend kiembed voor zaden die erop terechtkomen. Ook is de kale of schaars begroeiende grond een prima broedplaats voor pioniersoorten en akkervogels. De ondergrond kan bestaan uit zowel zandig als kleiig substraat. Op de vaak sterk bemeste grond groeien planten weelderig waardoor de akker vaak na één groeiseizoen al een ruig karakter heeft gekregen.

Op sommige plaatsen in Nederland worden bedrijventerreinen afgebroken en krijgen een nieuwe invulling - opnieuw als bedrijventerrein of als woongebied. In de periode dat de oude gebouwen leeg staan en/of deels al zijn gesloopt, kunnen er zich (beschermde) soorten vestigen, bijvoorbeeld de zwarte roodstaart die van nature op rotsen broedt of diverse soorten vleermuizen.

te zoeken hebben bureau Stroming en het Innovatienetwerk gezocht naar projecten waar bij de eigenaren wel als proefproject willen dienen. Het zijn dus projecten waar een dergelijke 'vooraf-ontheffing' wordt voorbereid. Als blijkt dat iets dergelijks standhoudt bij de rechter en eventueel ook bij de Europese commissie, dan kan dat wel eens een oplossing blijken voor het probleem van de tijdelijke natuur. Mocht het niet lukken, is er altijd nog de mogelijkheid om bezwaar aan te tekenen en zo zal er langzamerhand jurisprudentie ontstaan. Waarschijnlijk zal er binnenkort voor twee projecten een dergelijke ontheffing worden aangevraagd. Stroming en het Innovatienetwerk wijzen er overigens wel op dat met een juridische en beleidsmatige oplossing het probleem nog niet helemaal is opgelost. Want een zandvlakte die zich in tien jaar heeft ontwikkeld tot een klein paradijsje met allerlei zeldzame en minder zeldzame soorten, zal vaak de steun hebben van de publieke opinie. Eenmaal 'in beslag genomen' door recreanten en natuurliefhebbers, zal het niet altijd meevallen om alsnog de natuur van het gebied te verjagen (in termen van de recreanten) en te gaan ontwikkelen tot woonwijk, weg of bedrijventerrein. Voorlichting en communicatie over de status van de tijdelijke natuur zal volgens deze organisaties dan ook van groot belang zijn voor het uiteindelijke succes van de tijdelijke natuur. ♦

Geert van Duinhoven is freelance journalist
geertvanduinhoven@planet.nl

ADVERTENTIE

voor
aanleg
en
onderhoud
in de
buitenruimte

Vaarkamp

groen en recreatie
bos, natuur en landschap
grond, wegen en water

Ede—0318-236111
info@vaarkamp.nl
www.vaarkamp.nl

Uw aannemer